Algoritmalara Giriş

6.046J/18.401J

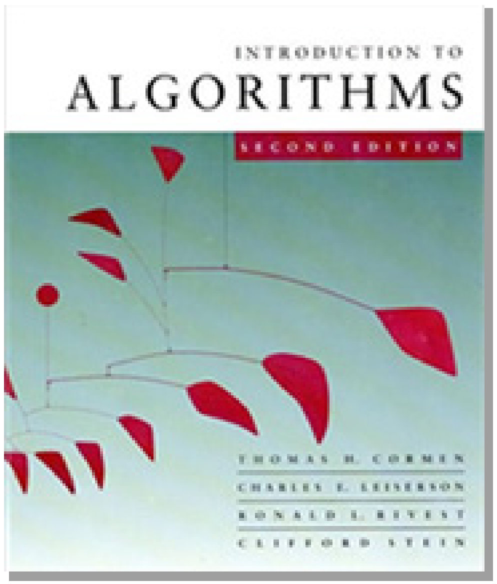

DERS 9

Rastgele yapılanmış ikili arama ağaçları

- Beklenen düğüm derinliği
- Yüksekliği çözümlemek
  - Dışbükeylik önkuramı
  - Jensen’in eşitsizliği
  - Üstel yükseklik
- Post mortem (süreç sonrası)

Prof. Erik Demaine

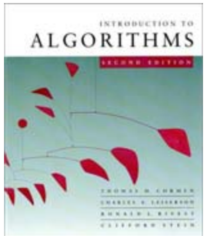

İkili-arama-ağacı sıralaması

$T \leftarrow \varnothing$ $i = 1$ den n' ye kadar değiştiğinde,

▷ Boş bir BST(ikili arama ağacı) yarat.

AĞAÇ ARAYA YERLEŞTİRMESİ **YAP** $(T, A[i])$

T 'nin içinde sıralı adımlama yap.

Örnek:

$A = [3\ 1\ 8\ 2\ 6\ 7\ 5]$

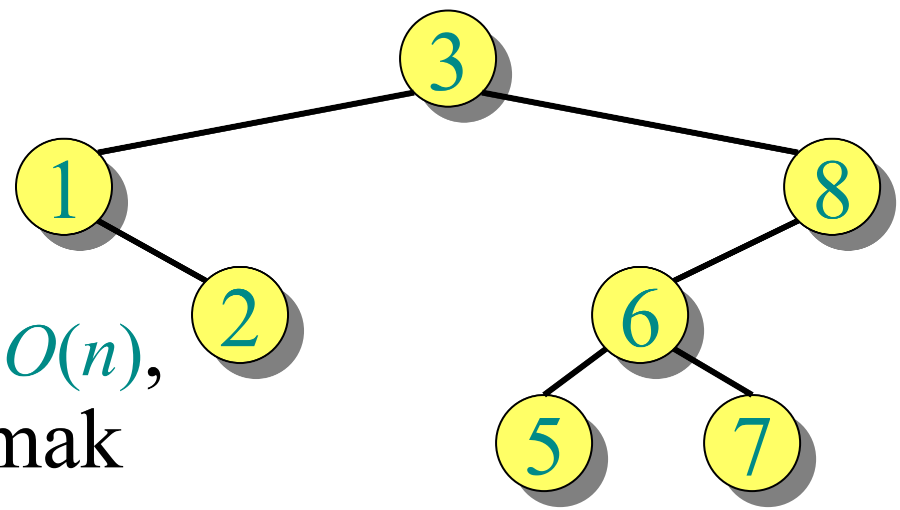

Ağaç adımlama süresi $= O(n)$, ancak BST'yi oluşturmak ne kadar zaman alır?

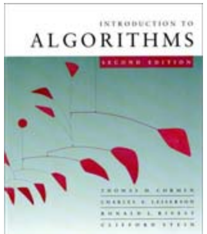

BST sıralaması çözümlemesi

BST sıralaması çabuk sıralama karşılaştırmalarının aynısını, başka bir düzende yapar!

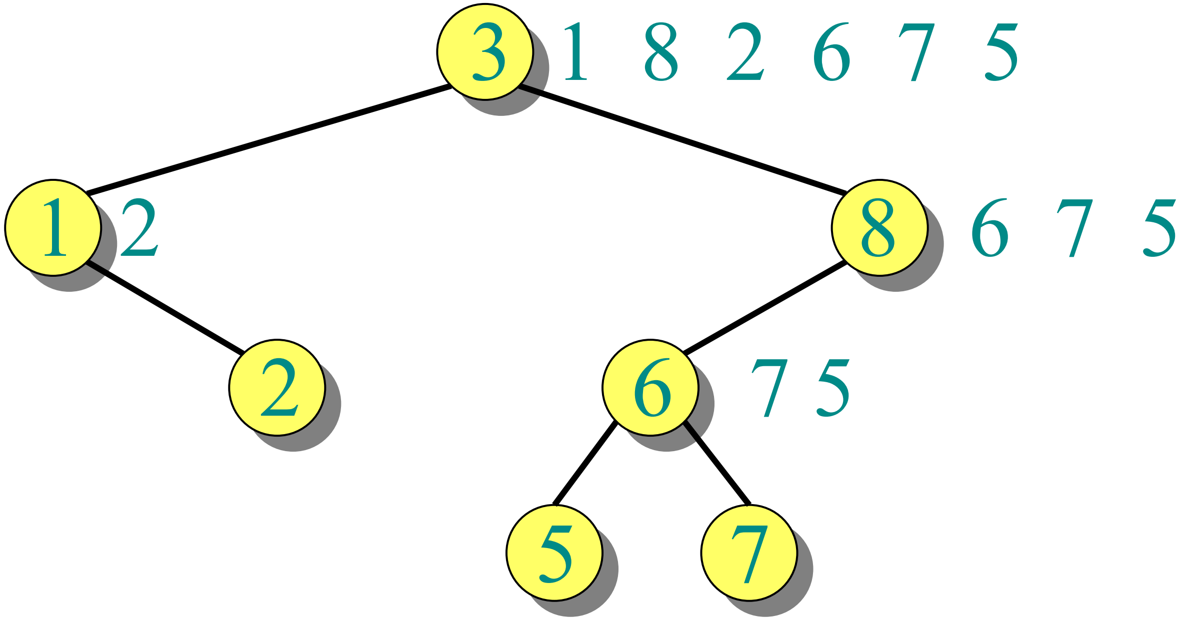

Ağacı oluşturmanın beklenen süresi asimptotik olarak çabuk sıralamanın koşma süresinin aynıdır.

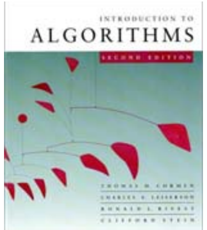

Düğüm derinliği

Bir düğüm derinliği = AĞAÇ ARAYA YERLEŞTİRMESİ için yapılan karşılaştırmalar. Tüm girdi permütasyonları eşit olasılıklı varsayılırsa:

Ortalama düğüm derinliği

$$= \frac{1}{n} E\left[\sum_{i=1}^{n} (\text{Boğum i' yi araya yerleştirmek için gerekli karşılaştırmaların sayısı})\right]$$

$$= \frac{1}{n} O(n \lg n)$$ (Çabuk sıralama analizi)

$$= O(\lg n) .$$

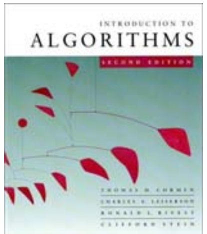

Ağacın beklenen yüksekliği

Ama, ortalama düğüm derinliğinin rastgele yapılanmış bir ikili arama ağacında (BST) $= O(\lg n)$ olması ağacın beklenen yüksekliğinin de $O(\lg n)$ olduğu anlamına gelmeyebilir (buna rağmen öyledir).

Örnek.

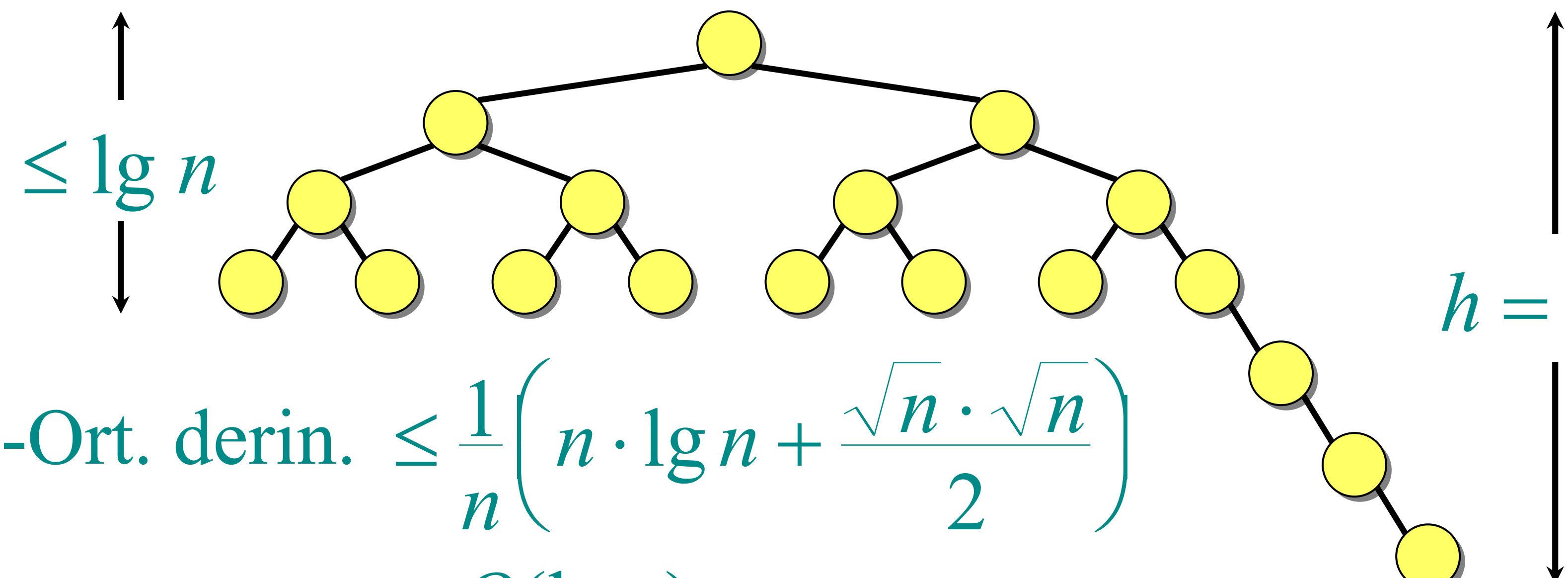

$$\text{-Ort. derin.} \leq \frac{1}{n}\left(n \cdot \lg n + \frac{\sqrt{n} \cdot \sqrt{n}}{2}\right) = O(\lg n)$$

Rastgele yapılanmış bir ikili arama ağacının yüksekliği

Çözümlemenin ana hatları:

- ***Jensen'in eşitsizliği***ni, kanıtlayın; yani: Her dışbükey fonksiyon f ve rastgele değişken X için $f(E[X]) \le E[f(X)]$ olduğunu kanıtlayın.
- Rastgele yapılanmış bir BST'de ***üstel yüksekliği*** n düğüm için çözümleyin; burada rastgele değişken $Y_n = 2^{X_n}$ 'dir, ve X_n ağacın yüksekliğini tanımlayan rastgele değişkendir.
- Şunu kanıtlayın: $2^{E[X_n]} \le E[2^{X_n}] = E[Y_n] = O(n^3)$ olsun ve böylece $E[X_n] = O(\lg n)$ çıksın.

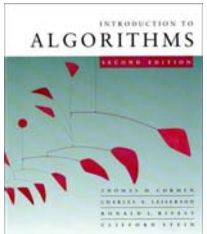

Dışbükey fonksiyonlar

$f : \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ fonksiyonu ***dışbükeydir***; eğer tüm $\alpha, \beta \geq 0$ ise.. Ayrıca $\alpha + \beta = 1$ ve

$$f(\alpha x + \beta y) \leq \alpha f(x) + \beta f(y)$$

tüm $x, y \in \mathbb{R}$ ise..

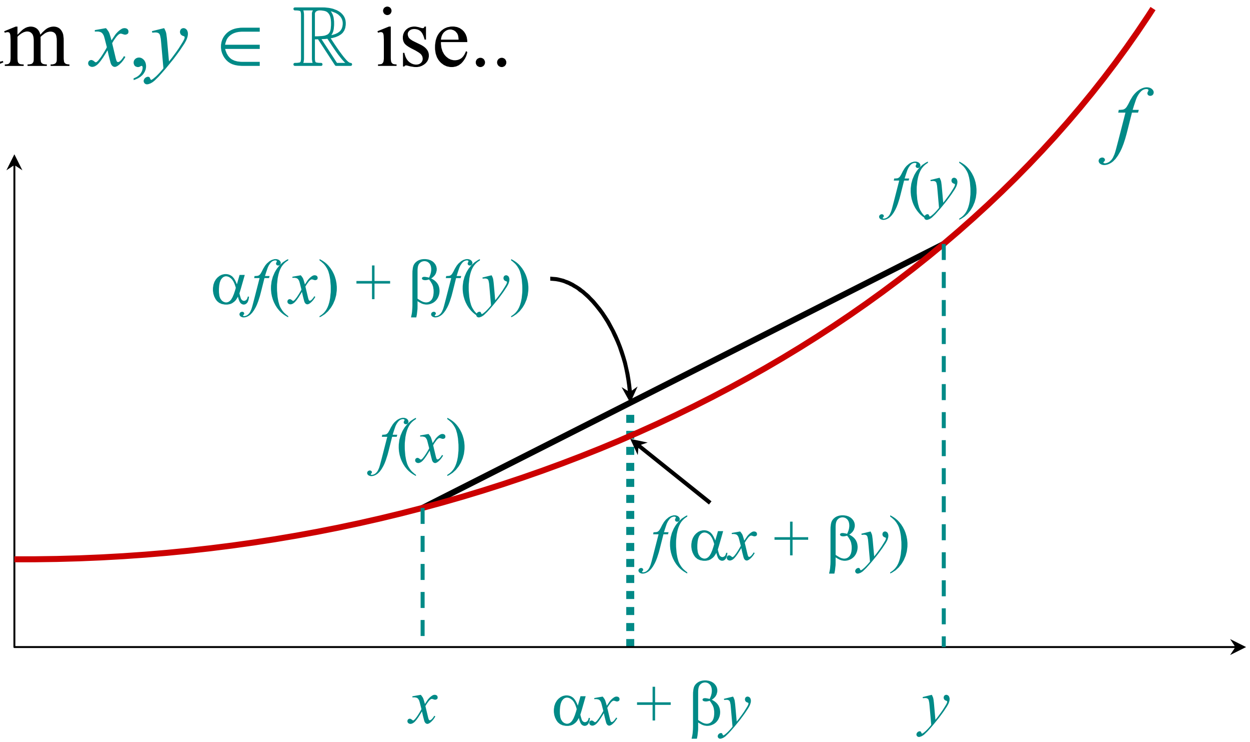

Dışbükeylik önkuramı

Önkuram. $f : \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ dışbükey bir fonksiyon olsun, ve $\alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_n$ negatif olmayan gerçek sayılar olsun; öyle ki $\sum_k \alpha_k = 1$'dir. Bu durumda, herhangi bir gerçek sayı $x_1, x_2, \ldots, x_n$ için:

$$f\left(\sum_{k=1}^{n} \alpha_k x_k\right) \le \sum_{k=1}^{n} \alpha_k f(x_k) \text{ olur.}$$

Kanıtlama. n kullanarak tümevarımla. $n = 1$ için $\alpha_1 = 1$, ve böylece $f(\alpha_1 x_1) \le \alpha_1 f(x_1)$ olur.

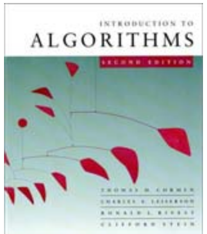

Kanıtlama (devamı)

Tümevarım adımı:

$$f\left(\sum_{k=1}^{n} \alpha_k x_k\right) = f\left(\alpha_n x_n + (1-\alpha_n)\sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} x_k\right)$$

Cebir.

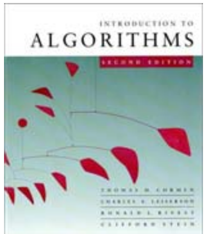

Kanıtlama (devamı)

Tümevarım adımı:

$$f\left(\sum_{k=1}^{n}\alpha_k x_k\right) = f\left(\alpha_n x_n + (1-\alpha_n)\sum_{k=1}^{n-1}\frac{\alpha_k}{1-\alpha_n}x_k\right)$$

$$\le \alpha_n f(x_n) + (1-\alpha_n) f\left(\sum_{k=1}^{n-1}\frac{\alpha_k}{1-\alpha_n}x_k\right)$$

Dışbükeylik.

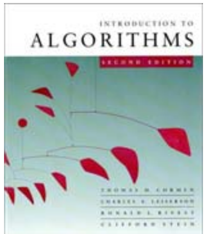

Kanıtlama (devamı)

Tümevarım adımı:

$$
\begin{aligned}
f\left(\sum_{k=1}^{n} \alpha_k x_k\right) &= f\left(\alpha_n x_n + (1-\alpha_n)\sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} x_k\right) \\
&\le \alpha_n f(x_n) + (1-\alpha_n) f\left(\sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} x_k\right) \\
&\le \alpha_n f(x_n) + (1-\alpha_n)\sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} f(x_k)
\end{aligned}
$$

Tümevarım.

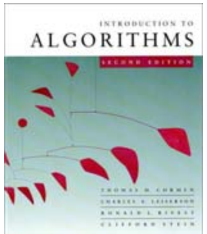

Kanıtlama (devamı)

Tümevarım adımı:

$$
\begin{aligned}
f\left(\sum_{k=1}^{n} \alpha_k x_k\right) &= f\left(\alpha_n x_n + (1-\alpha_n)\sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} x_k\right) \\
&\le \alpha_n f(x_n) + (1-\alpha_n) f\left(\sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} x_k\right) \\
&\le \alpha_n f(x_n) + (1-\alpha_n) \sum_{k=1}^{n-1} \frac{\alpha_k}{1-\alpha_n} f(x_k) \\
&= \sum_{k=1}^{n} \alpha_k f(x_k) . \qquad \square
\end{aligned}
$$

Cebir.

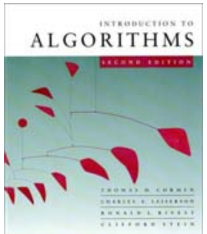

Dışbükeylik önkuramı: sonsuz durum

Önkuram. $f : \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ bir dışbükey fonksiyon ve $\alpha_1, \alpha_2, \ldots,$ negatif olmayan gerçek sayılar olsun; öyle ki $\sum_k \alpha_k = 1$. Bu koşullarda, her gerçek sayı $x_1, x_2, \ldots,$ için:

$$f\left(\sum_{k=1}^{\infty} \alpha_k x_k\right) \leq \sum_{k=1}^{\infty} \alpha_k f(x_k) \quad \text{olur;}$$

bu toplamların var olduğu farz edildiğinde..

Dışbükeylik önkuramı: sonsuz durum

Kanıt. Dışbükeylik önkuramı gereği, her $n \geq 1$ için,

$$f\left(\sum_{k=1}^{n} \frac{\alpha_k}{\sum_{i=1}^{n} \alpha_i} x_k\right) \leq \sum_{k=1}^{n} \frac{\alpha_k}{\sum_{i=1}^{n} \alpha_i} f(x_k)\ .$$

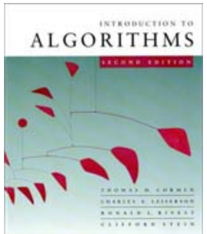

Dışbükeylik önkuramı: sonsuz durum

Kanıt. Dışbükeylik önkuramı gereği, her $n \geq 1$ için,

$$f\left(\sum_{k=1}^{n} \frac{\alpha_k}{\sum_{i=1}^{n} \alpha_i} x_k\right) \leq \sum_{k=1}^{n} \frac{\alpha_k}{\sum_{i=1}^{n} \alpha_i} f(x_k)\,.$$

Her iki tarafta da limit alma işlemi yaparak (eşitsizlik kesin olmadığından bunu yapabiliriz):

$$\lim_{n\to\infty} f\left(\underbrace{\frac{1}{\sum_{i=1}^{n} \alpha_i}}_{\to 1} \underbrace{\sum_{k=1}^{n} \alpha_k x_k}_{\to \sum_{k=1}^{\infty} \alpha_k x_k}\right) \leq \lim_{n\to\infty} \underbrace{\frac{1}{\sum_{i=1}^{n} \alpha_i}}_{\to 1} \underbrace{\sum_{k=1}^{n} \alpha_k f(x_k)}_{\to \sum_{k=1}^{\infty} \alpha_k f(x_k)} \qquad \blacksquare$$

Jensen'in eşitsizliği

Önkuram. f bir dışbükey fonksiyon ve X rastgele bir değişken olsun. Öyleyse, $f(E[X]) \le E[f(X)]$' dir.

Kanıt.

$$f(E[X]) = f\left(\sum_{k=-\infty}^{\infty} k \cdot \Pr\{X = k\}\right)$$

Beklenenin tanımı.

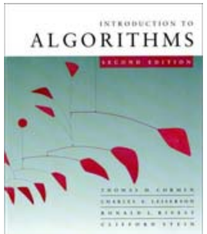

Jensen'in eşitsizliği

Önkuram. f bir dışbükey fonksiyon ve X rastgele bir değişken olsun. Öyleyse, $f(E[X]) \le E[f(X)]$'dir.

Kanıt.

$$f(E[X]) = f\left(\sum_{k=-\infty}^{\infty} k \cdot \Pr\{X = k\}\right)$$

$$\le \sum_{k=-\infty}^{\infty} f(k) \cdot \Pr\{X = k\}$$

Dışbükeylik önkuramı (sonsuz durum).

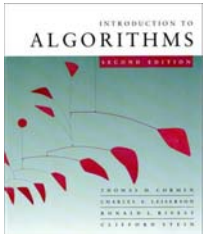

Jensen'in eşitsizliği

Önkuram. f bir dışbükey fonksiyon ve X rastgele bir değişken olsun. Öyleyse, $f(E[X]) \leq E[f(X)]$'dir.

Kanıt.

$$f(E[X]) = f\left(\sum_{k=-\infty}^{\infty} k \cdot \Pr\{X = k\}\right)$$

$$\leq \sum_{k=-\infty}^{\infty} f(k) \cdot \Pr\{X = k\}$$

$$= E[f(X)]. \quad \square$$

Şaşırtıcı, ama doğru adım - bunu düşünün.

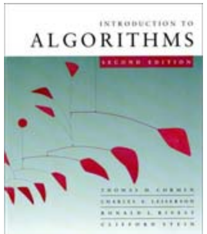

BST yüksekliği çözümlemesi

X_n rastgele yapılanmış ikili arama ağacının n düğümlü durumunun yüksekliğini tanımlayan rastgele değişken olsun, ve $Y_n = 2^{X_n}$ de ağacın üstel yüksekliği olsun.

Ağacın kökünün rankı (rütbesi) k ise,

$$X_n = 1 + \max\{X_{k-1}, X_{n-k}\} \text{ dir,}$$

çünkü kökün hem sağ hem de sol alt ağaçları rastgele yapılanmıştır. Bu nedenle,

$$Y_n = 2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\} \text{ olur.}$$

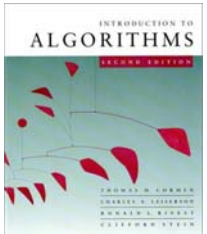

Çözümleme (devamı)

Göstergesel rastgele değişken Z_{nk} 'yi tanımlayın:

$$Z_{nk} = \begin{cases} 1 & \text{eğer kökün rütbesi } k \text{ ise,} \\ 0 & \text{diğer durumlarda.} \end{cases}$$

Böylece, $\Pr\{Z_{nk} = 1\} = \mathrm{E}[Z_{nk}] = 1/n$, ve

$$Y_n = \sum_{k=1}^{n} Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right) .$$

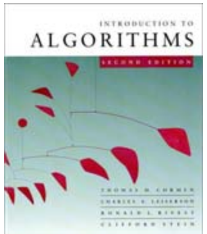

Üstel yükseklik yinelemesi

$$E[Y_n] = E\left[\sum_{k=1}^{n} Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

Her iki tarafın beklenenini alın.

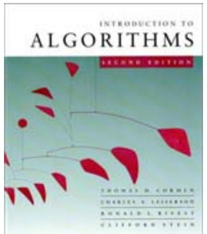

Üstel yükseklik yinelemesi

$$E[Y_n] = E\left[\sum_{k=1}^{n} Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

$$= \sum_{k=1}^{n} E\left[Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

Beklenenin doğrusallığı.

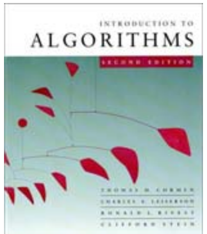

Üstel yükseklik yinelemesi

$$E[Y_n] = E\left[\sum_{k=1}^{n} Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

$$= \sum_{k=1}^{n} E\left[Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

$$= 2\sum_{k=1}^{n} E[Z_{nk}] \cdot E[\max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}]$$

Kökün rankının alt ağaçların köklerinin ranklarından bağımsızlığı.

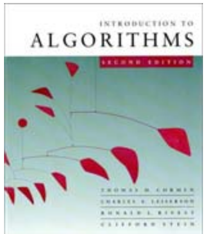

Üstel yükseklik yinelemesi

$$E[Y_n] = E\left[\sum_{k=1}^{n} Z_{nk}\left(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

$$= \sum_{k=1}^{n} E[Z_{nk}(2 \cdot \max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\})]$$

$$= 2\sum_{k=1}^{n} E[Z_{nk}] \cdot E[\max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}]$$

$$\le \frac{2}{n}\sum_{k=1}^{n} E[Y_{k-1} + Y_{n-k}]$$

İki negatif olmayan sayının en büyük değeri en çok toplamları olabilir ve $\mathrm{E}[Z_{nk}] = 1/n$.

Üstel yükseklik yinelemesi

$$E[Y_n] = E\left[\sum_{k=1}^{n} Z_{nk}\left(2\cdot\max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)\right]$$

$$= \sum_{k=1}^{n} E[Z_{nk}\left(2\cdot\max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}\right)]$$

$$= 2\sum_{k=1}^{n} E[Z_{nk}]\cdot E[\max\{Y_{k-1}, Y_{n-k}\}]$$

$$\le \frac{2}{n}\sum_{k=1}^{n} E[Y_{k-1} + Y_{n-k}]$$

$$= \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} E[Y_k]$$

Her terim iki kez görünür; yeniden dizin oluşturun.

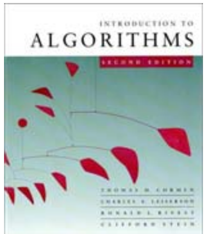

Yinelemeyi çözmek

Artı değerli bir c sabiti için, $E[Y_n] \le cn^3$ olduğunu gösterirken yerine koyma metodunu kullanın; burada c' yi ilk durum koşullarını sağlaması için yeterince büyük seçebiliriz.

$$E[Y_n] = \frac{4}{n} \sum_{k=0}^{n-1} E[Y_k]$$

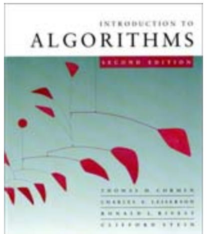

Yinelemeyi çözmek

Artı değerli bir c sabiti için, $E[Y_n] \leq cn^3$ olduğunu göstermek için, yerine koyma metodunu kullanın; burada c' yi ilk durum koşullarını sağlaması için yeterince büyük seçebiliriz.

$$E[Y_n] = \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} E[Y_k]$$

$$\leq \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} ck^3$$

Yerine koyma.

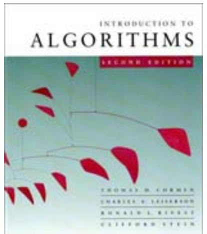

Yinelemeyi çözmek

Artı değerli bir c sabiti için, $E[Y_n] \le cn^3$ olduğunu gösterirken yerine koyma metodunu kullanın; burada c' yi ilk durum koşullarını sağlaması için yeterince büyük seçebiliriz.

$$E[Y_n] = \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} E[Y_k]$$

$$\le \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} ck^3$$

$$\le \frac{4c}{n}\int_0^n x^3 dx$$

Entegral metodu.

Yinelemeyi çözmek

Artı değerli bir c sabiti için, $E[Y_n] \leq cn^3$ olduğunu gösterirken yerine koyma metodunu kullanın; burada c' yi ilk durum koşullarını sağlaması için yeterince büyük seçebiliriz.

$$
\begin{aligned}
E[Y_n] &= \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} E[Y_k] \\
&\leq \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} ck^3 \\
&\leq \frac{4c}{n}\int_0^n x^3\,dx \\
&= \frac{4c}{n}\left(\frac{n^4}{4}\right)
\end{aligned}
$$

Entegrali çözün.

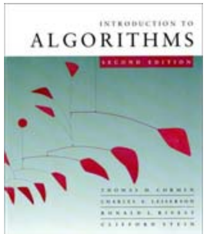

Yinelemeyi çözmek

Artı değerli bir c sabiti için, $E[Y_n] \le cn^3$ olduğunu gösterirken yerine koyma metodunu kullanın; burada c' yi ilk durum koşullarını sağlaması için yeterince büyük seçebiliriz.

$$
\begin{aligned}
E[Y_n] &= \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} E[Y_k] \\
&\le \frac{4}{n}\sum_{k=0}^{n-1} ck^3 \\
&\le \frac{4c}{n}\int_0^n x^3\,dx \\
&= \frac{4c}{n}\left(\frac{n^4}{4}\right) \\
&= cn^3.
\end{aligned}
$$

Algebra.
(cebir)

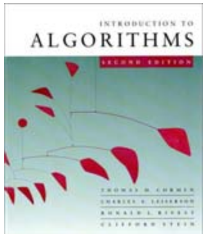

Büyük final

Herşey bir araya getirilirse,

yani $2^{E[X_n]} \le E[2^{X_n}]$

Jensen'in eşitsizliği çıkar, çünkü $f(x) = 2^x$ dışbükeydir.

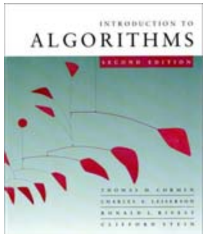

Büyük final

Herşey bir araya getirilirse,

$$2^{E[X_n]} \leq E[2^{X_n}]$$
$$= E[Y_n]$$

Tanımlama.

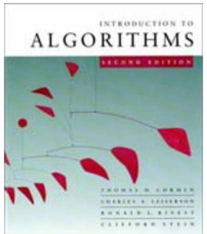

Büyük final

Herşey bir araya getirilirse,

$$\begin{aligned} 2^{E[X_n]} &\le E[2^{X_n}] \\ &= E[Y_n] \\ &\le cn^3 . \end{aligned}$$

Biraz önce gösterdiğimiz şey.

Büyük final

Herşey bir araya getirilirse,

$$\begin{aligned} 2^{E[X_n]} &\le E[2^{X_n}] \\ &= E[Y_n] \\ &\le cn^3 . \end{aligned}$$

Her iki tarafta lg alındığında sonuç:

$E[X_n] \le 3 \lg n + O(1)$ olur.

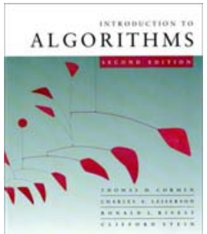

Süreç sonrası

S. Çözümleme bu denli zor olmalı mı?

S. Üstel yüksekliğin çözümlenmesiyle neden uğraşmalı?

S. Neden yinelemeyi direkt olarak

$$X_n = 1 + \max\{X_{k-1}, X_{n-k}\}$$

üzerinden geliştirmemeli?

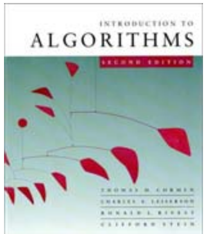

Süreç sonrası (devamı)

C.

$\max\{a, b\} \le a + b$ eşitsizliği zayıf bir üst sınır sağlar, çünkü $|a - b|$ büyüdükçe sağ altağaç, sol altağaca yavaş yaklaşır.

$$\max\{2^a, 2^b\} \le 2^a + 2^b$$

sınırlaması olduğunda $|a - b|$ büyüdükçe sağ alt ağacın sol altağaca yaklaşması hızlanır. Jensen'in eşitsizliği kapsamında $f(x) = 2^x$ 'in dışbükeyliğini kullanıp, üstellerin toplamıyla işlem yaparak sıkı bir çözümleme elde edebiliriz.

Düşünce egzersizleri

- Çözümlemeyi ne olacağını görmek için doğrudan X_n kullanarak yapın.
- Kanıtlamada neden üstellerin kullanıldığını iyi anlamaya çalışın. 4. kuvvet işe yarar mıydı?
- Daha da basit bir kanıt bulabilir misiniz? (İşlediğimiz kanıt kitaptakinden biraz daha basit — umarım doğrudur!).